

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าและมั่นคง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากรในประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดความสำเร็จในการพัฒนาต้องเกิดจากประชากรผู้มีความสามารถ และได้รับการส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างถ้วนหน้า เด็กและเยาวชนของชาติจัดเป็นกลุ่มทรัพยากรบุคคลสำคัญที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศ เด็กและเยาวชนจึงควรจะต้องเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ การเจริญเติบโตของเด็กต้องอาศัยระบบชีวิตและครอบครัวเป็นพื้นฐาน เปรียบเสมือนต้นไม้ที่ต้องอาศัยดินดี มีผู้คอยดูแลรดน้ำพรวนดิน จึงจะสามารถเจริญเติบโตได้อย่างสมบูรณ์ ต้นไม้ที่อ่อนแอ จะต้องได้รับการประคบประหงมเป็นพิเศษ เพื่อให้กลับกลายเป็นต้นไม้ที่เจริญเติบโตงอกงามขึ้นมาได้ เช่นเดียวกับเด็กที่ไม่สมบูรณ์แข็งแรง มีความพิการทางด้านร่างกาย สมอง หรือจิตใจ ก็สมควรที่จะได้รับการดูแลแก้ไข ปรับสภาพความพิการ พัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีชีวิตอย่างอิสระ เป็นภาระของครอบครัวและชุมชนให้น้อยที่สุด ตลอดจนสามารถทำประโยชน์ให้ประเทศชาติและสังคมสืบต่อไปได้ เด็กพิการถือเป็นทรัพยากรบุคคลของสังคม หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องเหมาะสมกับศักยภาพและความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล ย่อมมีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพที่จะประกอบอาชีพ พึ่งพาตนเอง และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข รวมทั้งการช่วยสร้างสรรค์สังคมได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป

คณะกรรมการคัดเลือกและจำแนกประเภทความพิการของ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดบุคคลที่มีความบกพร่องหรือเด็กพิการที่ต้องการการศึกษาพิเศษไว้ 9 ประเภท (คณะกรรมการคัดเลือกและจำแนกประเภทความพิการเพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ 2542 : 27) คือ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา บุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ บุคคลออทิสติก และบุคคลพิการซ้อน บุคคลเหล่านี้แต่ละคนมีศักยภาพ

และความต้องการการช่วยเหลือ การบำบัด การฟื้นฟูสมรรถภาพ รวมทั้งการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน

กระทรวงศึกษาธิการตระหนักและเห็นความจำเป็นที่ต้องพัฒนาการศึกษาพิเศษให้แก่คนพิการหรือผู้บกพร่องทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และจิตใจ เพื่อให้คนพิการซึ่งเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ได้รับบริการทางการศึกษาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลอย่างกว้างขวางทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ อันเป็นนโยบายการพัฒนาการศึกษาที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐบาล และกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งต้องการจัดการศึกษา ให้เกิดความเสมอภาคทั้งเชิงโอกาสและเชิงคุณภาพ เป็นการรองรับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พุทธศักราช 2534 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาพิเศษทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งภาครัฐและเอกชนจึงได้ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาพิเศษด้านคนพิการขึ้น เพื่อให้เป็นแผนแม่บท และจัดทำแผนพัฒนาศูนย์การศึกษาพิเศษ ฉบับที่ 9 พุทธศักราช 2545 - 2549 ขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานด้านการศึกษาเพื่อคนพิการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้คนพิการได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพและเต็มศักยภาพ (กองการศึกษาเพื่อคนพิการ 2544 ก : 4)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานและโครงสร้างการบริหารงานของการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการไว้ โดยกำหนดให้สอดคล้องกับรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ คือ ให้มีศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา และศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด สังกัดกองการศึกษาเพื่อคนพิการ กรมสามัญศึกษา ปัจจุบันสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็นศูนย์การศึกษาพิเศษ 13 เขตการศึกษาและศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด จำนวน 63 จังหวัด (กองการศึกษาเพื่อคนพิการ 2544 ข : 2)

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเป็นสถานศึกษาที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อมของคนพิการทุกประเภทในจังหวัด สนับสนุนการเรียนการสอน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการและความช่วยเหลือที่เกี่ยวข้อง การจัดครูสอนเสริมวิชาการ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้บริการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพและดำเนินการส่งต่อโรงเรียนและชุมชน

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการเป็นการให้บริการในเด็กพิการตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 7 ปี เพราะว่าสอดคล้องกับอายุในระดับปฐมวัย คือ ก่อนชั้นประถมศึกษา (กองการศึกษาเพื่อคนพิการ 2543 : 6) เนื่องจากเด็กพิการมีสภาพความบกพร่องที่ไม่พร้อมต่อการเข้าสู่ระบบโรงเรียน ดังนั้นจึงต้องให้การช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเร็วที่สุดทันทีที่พบความพิการ ซึ่งการดำเนินงานช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด มี 9 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติจากหลักฐานและสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ด้านที่ 2 ประเมินความสามารถพื้นฐานของเด็กพิการ ด้านที่ 3 การเยี่ยมบ้าน ด้านที่ 4 การจัดทำแผนให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเฉพาะครอบครัว (Individualized Family Service Plan : IFSP.) ด้านที่ 5 การอบรมผู้ปกครอง ด้านที่ 6 การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP.) ด้านที่ 7 การให้บริการพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมตามแผนที่กำหนด ด้านที่ 8 การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เด็กพิการได้รับสื่อ บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกตามความต้องการจำเป็น และ ด้านที่ 9 การให้บริการช่วยเหลือโดยชุมชนและบริการทรัพยากรการเรียนรู้ (กองการศึกษาเพื่อคนพิการ 2544 ง : 8)

จากการศึกษาของ อลาสก้า ลีกล รัชอส เซ็นเตอร์ (1999) (Alaska Legal Resource Center (1999) อ้างถึงใน กองการศึกษาเพื่อคนพิการ 2543 : 5) พบว่า การให้บริการช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการให้มีประสิทธิภาพสูงสุดนั้นจำเป็นต้องดำเนินการให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้และจำเป็นต้องร่วมมือกับผู้ปกครองเป็นสำคัญ การให้ความช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเป็นกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพและเตรียมความพร้อมให้กับคนที่มีความบกพร่องต่างๆตั้งแต่แรกเกิดหรือทันทีที่พบว่ามีความบกพร่อง มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อช่วยเหลือคนพิการให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ช่วยให้ผู้พิการได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ สามารถดำเนินชีวิตอย่างเป็นอิสระและมีความสุข ดังนั้นผู้ปกครองและครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้คนพิการมีความพร้อมเข้าสู่สถานศึกษาทั่วไปได้เร็วและมีประสิทธิภาพ (กองการศึกษาเพื่อคนพิการ 2543 : 1) อย่างไรก็ตาม การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการใน ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพนั้น บุคลากรของศูนย์การศึกษาพิเศษก็มีความสำคัญตามบทบาทหน้าที่การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการเพื่อให้เด็กพิการมีพัฒนาการที่ดีขึ้น

เนื่องจากศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเป็นสถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นใหม่ การดำเนินการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการยังไม่มีแนวทางที่เหมาะสมชัดเจน บุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษมีการสับเปลี่ยนบ่อยครั้ง อีกทั้งยังไม่ได้มีการศึกษาการดำเนินงาน

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา
การดำเนินการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด
เพื่อให้ได้แนวทางการให้ความช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการที่เหมาะสมต่อไป

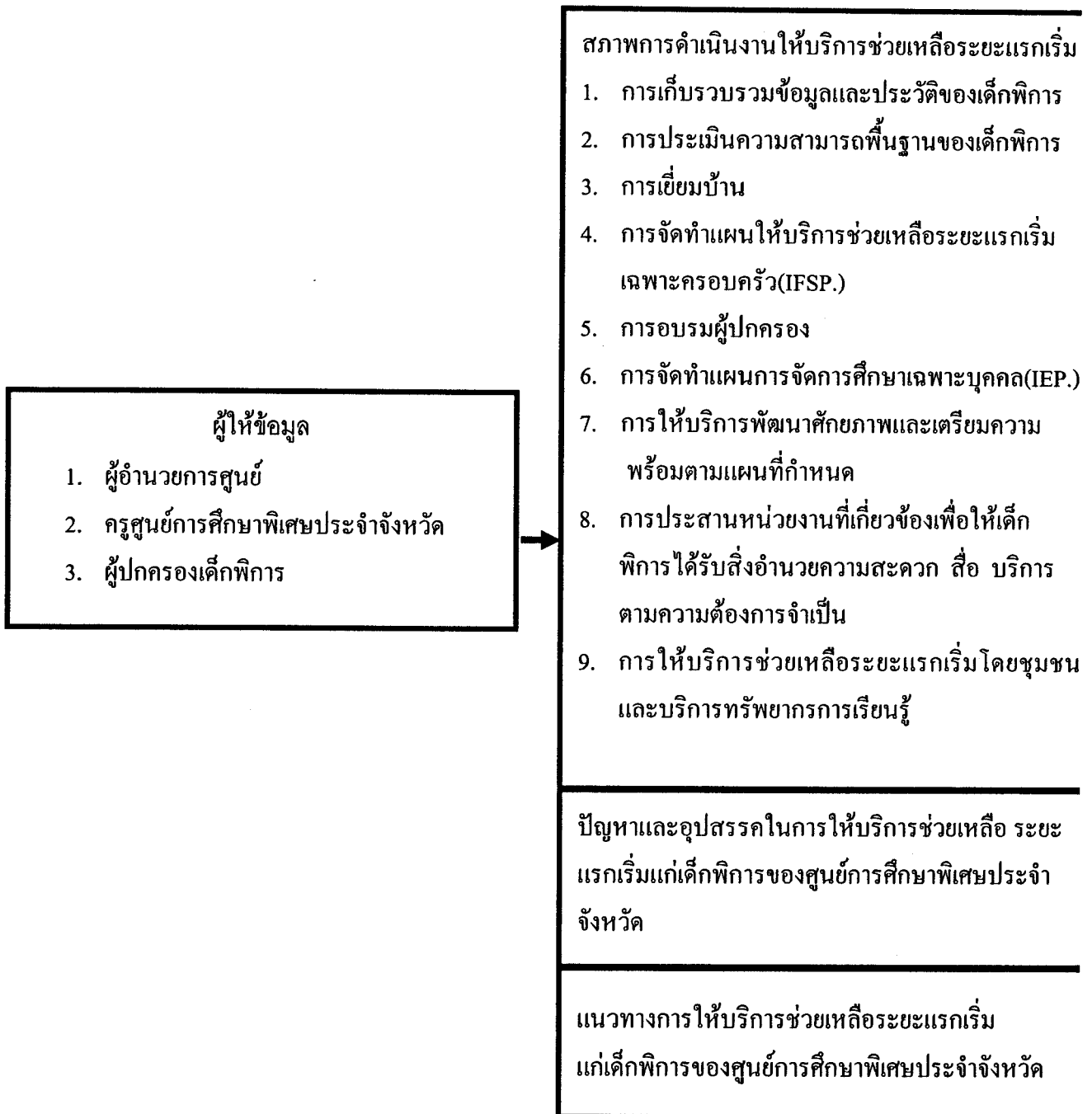
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการ
ของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือ
ระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการ
ของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม แก่เด็กพิการเฉพาะศูนย์การศึกษาพิเศษที่มีสถานภาพเป็นศูนย์ประจำจังหวัดเท่านั้น ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 63 ศูนย์ ไม่รวมถึงศูนย์การศึกษาพิเศษที่ทำหน้าที่เป็นทั้งศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา และศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด และศูนย์การศึกษาพิเศษส่วนกลาง

4.2 การดำเนินงานให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด ครอบคลุมงาน 9 ด้าน ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลและประวัติของเด็กพิการ การประเมินความสามารถพื้นฐานของเด็กพิการ การเยี่ยมบ้าน การจัดทำแผนให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเฉพาะครอบครัว (IFSP.) การอบรมผู้ปกครอง การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP.) การให้บริการพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมตามแผนที่กำหนด การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เด็กพิการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ ตามความต้องการจำเป็น และการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มโดยชุมชนและบริการทรัพยากรการเรียนรู้

4.3 การศึกษาการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการในครั้งนี้ ครอบคลุมเด็กพิการอายุแรกเกิดถึง 7 ปี

4.4 การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็ก พิการของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดในปีพุทธศักราช 2543 จนถึงปีพุทธศักราช 2549

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI) หมายถึง กระบวนการพัฒนาศักยภาพเด็กพิการตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 7 ปี หรือแรกพบความพิการ ตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล โดยความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและผู้เชี่ยวชาญ ที่ให้บริการ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เด็กพิการได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

5.2 การดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการ หมายถึง กระบวนการพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมให้กับเด็กพิการ ครอบคลุมการให้บริการต่างๆ 9 ด้าน ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลและประวัติของเด็กพิการ การประเมินความสามารถพื้นฐานของเด็กพิการ การเยี่ยมบ้าน การจัดทำแผนให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเฉพาะครอบครัว

(IFSP.) การอบรมผู้ปกครอง การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP.) การให้บริการพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมตามแผนที่กำหนด การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เด็กพิการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ ตามความต้องการจำเป็น และการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มโดยชุมชนและบริการทรัพยากรการเรียนรู้

5.3 ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด หมายถึง สถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีสถานภาพเป็นศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด จำนวน 63 จังหวัด

5.4 เด็กพิการ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นทางการได้ยิน ทางสติปัญญา ทางร่างกายหรือสุขภาพ ทางการเรียนรู้ ทางการพูดและภาษา ทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ บุคคลออทิสติก และพิการซ้อน 2 ประเภทในบุคคลเดียว

5.5 แผนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเฉพาะครอบครัว (Individualized Family Service Plan : IFSP.) หมายถึง หมายถึง แนวทางการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งกำหนดแนวทางการให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลพิการแต่ละครอบครัว ชุมชนและผู้เชี่ยวชาญ

5.6 แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP.) หมายถึง แนวทางการจัดการศึกษาที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลพิการแต่ละบุคคล ตลอดจนกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้เป็นเฉพาะบุคคล

5.7 ผู้ปกครอง หมายถึง บิดา มารดา หรือบุคคลซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลให้เด็กพิการได้รับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มทั้งที่ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดและที่บ้าน

5.8 บุคลากรของศูนย์การศึกษาพิเศษ หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม แก่เด็กพิการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ และครูศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ได้ข้อมูลของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดมีสภาพการดำเนินการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการเป็นเช่นไร มีปัญหาอุปสรรคเพียงใด

6.2 ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสามารถนำผลการวิจัยไปวางแผนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการที่เหมาะสมต่อไป

6.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการสามารถนำผลจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาส่งเสริมการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการ เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูพัฒนาการของเด็กให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นตามศักยภาพของเด็กพิการแต่ละบุคคล